

Sosyotopya

Yeniden İnşacı Sosyal Bilgiler
Bağlamında Dönüşüme Aday
Öğretmenlerden Ü(Dis)topya
Denemeleri

Editör:

Ercenk HAMARAT

3. Baskı

Editor: Ercenk HAMARAT

SOSYOTOPYA
Yeniden İnşacı Sosyal Bilgiler Bağlamında Dönüşüme Aday
Öğretmenlerden Ü(Dis)topya Denemeleri

ISBN 978-605-241-407-1
DOI 10.14527/9786052414071

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2018, Ankara

3. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Zamanın getirdiği tüm gerçeklerin farkındayken dahi en etik ve
estetik değişimin, eğitimde akıl ve tahayyülün birlikteliği ile
olacağına inanan tüm öğretmen|lere| ve adaylarına...*

ÖN SÖZ

Bu kitap, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda 2017–2018 Bahar Dönemi'nde yürüttüğüm SB106A kodlu Felsefe dersini alan birinci sınıf öğretmen adaylarının berrak zihinlerinin ürünüdür.

Zihinlerini açmak için onlara bir hayli yüklenmiş olmam, ortaya çıkan denemeler görüldüğünde affedilebilir bir durumu gözler önüne seriyor. Uzun uzun tartışılmasının yeri burası olmayan bu günlerin şartları nedeniyle, yazma becerisinden uzaklaşmış, sınav kâğıtlarında dahi birkaç paragrafı yazmaktan imtina eden gençleri düşününüz. Buna rağmen, geleceğin öğretmeni olacak bu gençler bir kurgu dâhilinde, özgün ve ön soruşturmaya dayanan denemeleri vücuda getirmeyi başarıp yazmaya cesaret ettiler. Böyle meşakkatli bir zihinsel doğurma sürecini güzel bir şekilde, birlikte neticelendirdiğimiz için öğrencilerime olan minnettarlığımı bu kitapla göstermek benim ve çalışma alanım için bir övünçtür. Zira yavaşlayıp sakin bir parkın bankında, düşünmeye ve hayal etmeye zaman kalmayan bu sosyal sürat ve belirsizlik devrinde, zihinsel doğum sancısının, fiziksel doğum sancısından hiç de aşağı kalır bir yanı olduğunu düşünmüyorum. Ümitvarlığım, bu sancıya talip öğretmenlerin yetişiyor olmasıyla sürecektir.

Esasen, fikir dünyamda böyle bir tasarının temelleri, yıllar öncesine dayansa da, vücuda getirmekte gerekli şartların olgunlaşması için yeterince zamanın geçmesini bekledim. Burada, hevesine gem vurmanın imkânsız olduğu alan dışı bir yüksek lisans öğrencisini tevazu ile dinleyip hâlâ süreçte olduğum kallavi bir okuma programı çizen merhum Prof. Dr. Ahmet CEVİZCİ'yi iki kelimeyle anmadan edemem: Zihnimi açtınız! En erken yiten zihinlerden biri olması üzer lakin hayattayken zihnini bunca eser üretmeye zorlamış olması kendisine karşı kalbin açıklığını da daim kılar. Ruhu şad, himmeti var olsun...

Neden sosyal bilgiler eğitimi? Neden ütopya ve distopya? Giriş bölümünde daha ayrıntılı ele aldığım gibi sosyal bilgiler alanı, doğası gereği; gerek öğretmen eğitimi düzeyi, gerekse ortaokul düzeyindeki ders haliyle erdemli bireylerin yetişmesi gayesini temele koyarak ideal toplumun inşa edilmesini amaçlamaktadır. Bu zihinsel inşa sürecinin somut olarak ortaya konabileceği en güzel yöntem ise ütopya ve distopya yazımıdır. Sosyal bilgiler öğretmenleri içinde bulundukları toplumun sorunlarının farkında olmalı, bu sorunlar üzerine düşünmeli ve çözümü için yaptıkları mesleğin doğası gereği yansıtıcı olmalıdırlar. Bunun için de her şeyden evvel her bir öğretmenin mesleğine özgü felsefesi olmalıdır. Felsefesini oluşturabilmesi için de zihinsel olarak bir inşa sürecinden geçmesi gerekmektedir. Bu süreci hakkıyla geçen sosyal bilgiler öğretmeni de alanın doğasında yer alan ideal toplumun inşasına azami katkıyı sağlayacaktır. Bu yöndeki çalışmalar oldukça az ve yeni olduğu için bir ilk adım olarak günümüz şartlarının sosyal bilgiler eğitimine uygun olan yeniden inşacı felsefe bağlamında aday öğretmenlerle ütopya ve distopya yazım etkinliğini gerçekleştirdik.

Denemelerin her birinin başında metni imgesel olarak ifade eden ve Wabi-Sabi gibi felsefi temele de dayanan fotoğraflarını kullanmama izin verdiği için Kıymetli Hocam Prof. Dr. Bilal GÜNEŞ'e hususi olarak teşekkür ederim.

Kitabın basım süreçlerinde emeği geçen tüm Pegem ailesine de teşekkürü bir borç bilirim.

Tüm süreci oldukça renkli şekilde yürüttüğümüz, sonucunda oldukça çarpıcı olan bu denemeleri vücuda getiren ve kitabın mütevazı telif gelirini ihtiyaç sahibi okullara bağışlama fikrini öneren öğretmen adayı öğrencilerime de en kalbi şükranlarımı sunuyorum. Umarım sizin ve ülkemizin diğer tüm öğretmenlerinin hayatını, zihinlerinde özgün olarak inşa ettikleri yapılar anlamlandırır.

Kitapla ilgili her türlü görüş, eleştiri, öneri ve bakış açısının paylaşılması beni oldukça mutlu edecektir.

Doç. Dr. Ercenk HAMARAT
ORCID No: 0000-0003-2483-9380
ercenkhamarat@gazi.edu.tr
Gazi Eğitim Fakültesi
Ankara, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Ercenk HAMARAT

“Giriş: Ü[Dis]topya, Yeniden İnşacı Sosyal Bilgiler Bağlamı ve Denemelerin Yazılış Süreci”

Doç. Dr. Ercenk HAMARAT

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0003-2483-9380

1. Bölüm: Aydınkent

Oktay BAŞ

Öğretmen Adayı

2. Bölüm: Distopyal

Derya YILMAZ

Öğretmen Adayı

3. Bölüm: En İyiler

Arda BAYIR

Öğretmen Adayı

4. Bölüm: Geda

Büşra ÇAMURDAŞ

Öğretmen Adayı

5. Bölüm: Gezegenler Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi

Beyza Binnur ÇOBAN

Öğretmen Adayı

6. Bölüm: İdeal Sosyal Bilgiler

Edanur TOPÇU

Öğretmen Adayı

7. Bölüm: Jet Sosyal Bilgiler Dersi

Kübra Nur ÇAKAR

Öğretmen Adayı

8. Bölüm: Koma'dan Yayılan Işık

Mehtap ÇİÇEK

Öğretmen Adayı

9. Bölüm: Küllerimizden Doğmak

Ayşe Cansu DENİZ

Öğretmen Adayı

10. Bölüm: Pangeatopya

Buse YILDIRIM

Öğretmen Adayı

11. Bölüm: Sos!

Ümmühan AKMAN

Öğretmen Adayı

12. Bölüm: Sosyal Sınırsızlık Dersi

Hilal SARIKAYA

Öğretmen Adayı

13. Bölüm: Sosyosimülasyon

Aslıhan KARABACAK

Öğretmen Adayı

14. Bölüm: Sosyoseyo

Buse KİLCİ

Öğretmen Adayı

15. Bölüm: Uzağımdaki Dünya

Maide KÜÇÜKŞAHİNER

Öğretmen Adayı

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Bölümler ve Yazarları.....	ix
Giriş.....	1
1. Bölüm: Aydınkent	13
2. Bölüm: Distopyal.....	25
3. Bölüm: En İyiler.....	33
4. Bölüm: Geda	43
5. Bölüm: Gezegenler Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	53
6. Bölüm: İdeal Sosyal Bilgiler	61
7. Bölüm: Jet Sosyal Bilgiler Dersi.....	69
8. Bölüm: Komadan Yayılan Işık	79
9. Bölüm: Küllerimizden Doğmak	91
10. Bölüm: Pangeatopya	101
11. Bölüm: Sos!	113
12. Bölüm: Sosyal Sınırsızlık Dersi	123
13. Bölüm: Sosyosimülasyon	133
14. Bölüm: Sosyoseyo.....	143
15. Bölüm: Uzağımdaki Dünya	151
Son Söz Yerine	161
EK 1: Ü[Dis]topya Yazma Etkinliği Değerlendirme Formu	165
Dizin.....	167
Yazarlar Hakkında	169

GİRİŞ

Ü[Dis]topya, Yeniden İnşacı Sosyal Bilgiler Bağlamı ve Denemelerin Yazılış Süreci

Günümüz dünyasının sosyal ilişkilerini öngörülemez biçimde etkileyen ve evrensel anlamda en yaygın olan sosyal medya uygulamasının işleyişine benzer bir fikrin 1913'te bizim topraklarımızda yaşayan biri tarafından düşünüldüğünü biliyor muydunuz (Gülsoy, 2013)? Hem de 24. asrın İstanbul'unda geçen bir hikâyede? Aşağıda verdiğim doğrudan alıntıyı dikkatle okumanızı rica ediyorum:

"[...] Mesela bir yerde ilk defa görüşen iki âdem arasında bir hakk-ı ülfet peyda olur. Yekdiğerinden memnun olurlarsa daima görüşmek isterler. O zaman her ikisi birbirinin adresini defterine yazmak arzusunda bulunur. Defterlere bu adres kaydı öyle çocukların 'Ben seni dağlar kadar severim' demeleri kabilinden huluskârane ve sahte bir eser-i muhabbet ibrazıyla mümkün değildir. Zira her numaranın bir ehemmiyeti ve icabında bir mesuliyeti olduğundan, defterine fazla numara yazmayı kimse kabul etmez.

O iki yeni ahbap yekdiğerine birer numara verirler. Mesela biri diğeri 'Ben seni bir numarayla ahbaplığa kabul ettim' der. Diğeri de berikini aynı numara ile kabul ettiği takdirde o veçhile defterine yazar. Ondan sonra dostluklarını azar azar ileri götürmeye başlarlar. Dostluk, ahbaplık arttıkça bu numaralar da artar.

Bir âdemin ne kadar ve ne derece dostu olduğu defterine mukayyet adreslerin hizasındaki numaralardan anlaşılır. Bir kimse haber alırsınız ki, on bin numarası vardır. Derhâl hükmedersiniz ki o kimse bir insan-ı kâmilidir; çünkü mutlaka birkaç yüz ahbaba malik olmuştur. Bu kadar ahbaba malikiyet ise, o zatın mahâsin-i ahlak sahibi olduğuna, fevkalade zeki, fatin, akil bulunduğu delalet eder. Onun için numarası pek ziyade olanlara insan-ı kâmil nazarıyla bakılır.

İki kimse konuşurken bir diğerine: “Falan âdemi tanır mısın? diye sorar. O da cevaben: “Evet tanırım, onun bende, benim onda beşer numaramız vardır” deyince, beriki beyinlerindeki ahbablığın derecesini derhal anlar ve onun da ne kadar dostluğa tahammülü olduğunu takdir eder.

İşte bu numara meselesi ahalinin tehzib-i ahlakına son derecede hizmet etmiştir. Hem bu numaralar pek çok işlere de yarar. Eğer birisi bir fenalık veya bir münasebetsizlik yaparsa kendi numarası defterlerinde mukayyet bulunan ehıbbâsı tarafından numarasının tenzil olduğuna dair yağmur gibi kartlar yağar. Artık o kimsenin ehıbbâsı nezdinde dereceyi itibarı tenezzül eder.

Anladın mı oğlum? Dediğim numara meselesi işte bundan ibarettir (Erzurumî, 2012: 81-82).[...]

Bu alıntının yazarını günümüzden yüz küsur yıl önce böyle bir mesele hakkında düşündüren sebep(ler) ne olabilir? İçinde bulunduğu toplumun böyle bir sisteme ihtiyaç duyuyor olması mı? Birey olarak insan ilişkilerinden duyduğu rahatsızlığa bir çözüm sunma biçimi mi? Zaman geçirmek için sadece eğlence amacıyla bir yazı kaleme alma isteği mi? Belli bir gayeyi barındıran, edebi bir kurgu ve üslupla şekillendirilen mesajı insanlığa sunma cüreti mi? Yoksa sadece dönüşüme ihtiyaç duyan insan doğası mı?

İnsan, fen bilimleri yahut sosyal bilimler alanında, olanı, olması gerekene çevirmek için bilişsel güce sahiptir. Bu gücünü, aklını ve hayal gücünü birlikte kullanarak çevresini yeniden tasarlayabilmesinden, toplumun ve çağın şartlarını değiştirebilmesinden alır. Bunda akıl kadar hayal edebilmenin de etkisi bulunur. İnsanın geçmişe, bugüne ve geleceğe dönük tüm ümitleri, beklentileri ve arzularının temelinde yatan tam da bu ütopyacı/distopyacı yönüdür. Gelecekte gerçekleşeceği ümit edilen ideal toplumsal düzen, barış, refah, adalet, özgürlük, bolluk gibi değerleri gerçekleştirme özlemini yansıtan bu duygu, insanı mükemmel olanı doğrudan (ütopya) ya da bir ironi ile (distopya) yansıtmaya iter. Bu, yoksa düştüğü Cennet’e özlemlili insanın olağan bir eylemi midir (Öztürk, 2006)?

Öte yandan, insanın tarihi boyunca edebiyatçı yahut sosyal bilimciler ürettikleri düşüncelerinde mükemmel bir toplum veya ütopya amacını gütmüşlerdir. Bunu, kimi zaman dini olgulara dayalı bir şekilde, kimi zaman da sosyal, siyasal, ekonomik ve eğitimsel kurumları bir arada bulunduran karmaşık bir yapı oluşturmak biçiminde gerçekleştirmeye çalışmışlardır (Gutek, 1997).

Ütopyanın kelime anlamı ile özü şu şekildedir: Mümkün olmayan (o an için, Ed. notu) ancak insanın içinde yaşamak için heves ettiği bir dünya. Bu dünya, onu ilk defa tanımlayan ve betimleyen kitabıyla Thomas More tarafından keşfedilmiştir (Kumar, 2005). More'un ütopya metodu, eğitimi de kapsayan güncel sosyal düzeni daha iyisiyle değiştirmek ve ona dinamizm kazandırmak amacıyla uygulamaya dönük işlevsel tavsiyeler ileri sürebilmek için bir çeşit düşünme biçimidir (Halpin, 2003). İşte tam olarak böyle metodolojik bir yol ortaya koyduğu için kendisinden çok daha uzun yıllar önce ütöpic özellikleri ihtiva eden metinler üretilmiş olsa da, More'un eserleriyle bu türün hayat bulduğu kabul edilmektedir.

Bu bağlamda, ismini bir Rönesans düşünürü olan More'un Ütopya (1516) eseri ile almış olsa da; sistemin aksayan yönlerini örtük bir şekilde eleştiren ve ideal düzeni felsefi olarak anlatmaya çalışan bu türün ilk örneği Platon'un Devlet (MÖ 375) adlı eseridir. Devlet ve Ütopya eserlerinden sonra Rönesans Dönemi'nin diğer bir düşünürü olan Tomasso Campanella (1568–1639), Güneş Ülkesi adlı eserini yayınladı. Bu ütopyayı, Francis Bacon'ın (1561–1626) Yeni Atlantis'i takip eder. Batıda böyle bir seyir gösteren ütopya, Doğu'da Farabi'nin (870–950) El-Medinetü'l Fâzıla adlı eserinde kendisini göstermektedir. Doğu'da bahse konu olabilecek bir diğer önemli eser ise İbn Tufeyl'in (1106–1186) Hay Bin Yakzan adlı romanıdır. Bu noktada, distopyanın ütopya'dan ayrı düşünülemeyecek bir kavram olmasının yanı sıra her ütopyanın kendi distopyasını da özünde barındırdığı söylenebilir. Başka bir ifade ile ütopya nasıl gelecekte ümit edilen ideal toplumsal düzeni anlatıyorsa, distopya da toplumları gelecekte bekleyen tehlikelerden haberdar etme amacını taşır. Bu teh-